

6° Quod spectat autem ad censuram Indicis, hæc leguntur in fine regulæ x, excerpta ex bulla Pii IV, quæ incipit *Dominici gregis* : *Si quis libros hæreticos vel cuiusvis auctoris scripta, ob hæresim vel ob falsi dogmatis suspicionem damnata atque prohibita, legerit sive habuerit, statim excommunicationis sententiam incurrat.*

Ex his patet plerasque conditiones bullæ *In Cæna Domini* ab Indice requiri. Quædam tamen sunt differentiarum : sic 1° regula Indicis non memorat tantum *libros*, sed etiam *scripta*, quod videtur comprehendere folia libri errantia, concionem, epistolam, etc. 2° Non tantum attingit scripta hæreticorum, ut bulla *Cænæ*, sed cuiusvis auctoris, modo scriptum fuerit damnatum ob hæresim vel ob falsi dogmatis suspicionem, proindeque ejus qui tantum ante vel post scripti compositionem fuit hæreticus, et etiam catholici opus cui hæreticus scholia vel notas annexisset.

Quoties igitur liber prohibitus versatur in conditionibus bullæ *Cænæ* statutis, incurritur excommunicatio summo Pontifici reservata : ubi vero aliqua ex his conditionibus deest, sed reperiuntur conditiones quas regula Indicis citata exigit, datur excommunicatio, sed non reservata. Demum si qua ex his posterioribus desit, est culpa sine censura.

7° Duo supersunt notanda, nempe 1° qui linguam in qua scriptus est liber ignorat, censuram non incurrit, nec ordinarie peccat, librum legendo vel percurrendo, quia talis actio non est vera lectio, nisi materialis tantum. Verum parvi refert an qui legit, voce pronuntiet vel tacitus librum prohibitum oculis percurrat, modo quod videt intelligat. Sic *Ferraris*, n. 39 et 40, dicens hanc sententiam esse communem. 2° Ut communius et probabilius tradit *S. Liguorius* eum qui alterum audit librum prohibitum legentem censuram non incurere, modo illum non induxerit ad legendum, quia reipsa non reputatur legere. Imo alii non pauci eum excusant qui alium induxit ad legendum, propter eandem rationem. Hæc tamen sententia non est tuta.

8° Licentiæ legendi aut retinendi libros prohibitos

nunc concedi non possunt, nisi a summo Pontifice, vel a sacra Congr. S. Officii, aut specialiter ab ipsis deputatis : sic expresse statuit Urbanus VIII, 2 aprilis 1631, revocans et annullans quascumque licentias a prædecessoribus suis concessas quibusvis personis. Unde ipsimet episcopi et cardinales prædictos legere non possunt libros, nisi habeant licentiam scripto sibi datam. Arbitratur tamen *S. Liguorius* episcopum in casu magnæ necessitatis hanc licentiam concedere posse ; imo, et, ex justa epieikeia, excusari posse virum doctum qui, urgente necessitate, proprio motu legit librum prohibitum, puta, quia tali indiget lectione ut adversarios statim refellat, nec ad Papam, nec ad proprium episcopum recurrere potest. S. Congr. Indicis nunc concedere potest licentiam quosdam libros prohibitos legendi, et magister Sacri Palatii pro urbe Roma et ejus districtu.

9° Non solum legentes, sed retinentes, vendentes, imprimentes libros prohibitos, eos ab uno loco in alium asportantes, in bulla continentur et censuram incurunt. In librorum aliarumve scripturarum impressione quædam servandæ sunt regulæ in concilio Lateranensi V, sess. 10, traditæ, quæ spectant ad auctores, typographos et bibliopolas, tum Romæ, tum alibi degentes ; in primis statuitur, ut nullus imprimatur liber sine approbatione superioris ecclesiastici scripto data in forma authentica, et id quidem sub pœna confiscationis librorum et excommunicationis ipso facto incurrendæ. Plures hæc de re casus reperiri possunt soluti apud *Ferraris*, n. 44 et seq. Vide in totam hanc materiam *P. Antoine*, nova edit. in-8°, t. II, p. 314 et seq.

10° Advertendum libros a Sancta Sede prohibitos, in quamcumque linguam vertantur, censeri ab eadem Sede ubique gentium sub eisdem pœnis interdictos et damnatos. Sic statuit Clemens VIII, in Instructione pro iis qui libris prohibendis aut expurgandis operam daturi sunt, § 6, in capite Indicis anni 1825.

11° Insuper *Bened. XIV*, in Constitutione *Sollicita*, § 22, instructionem Clementis VIII invocans, et § 23,

auctoritatem Innocentii XI proferens, maxime commendat ut catholici auctores caute abstinere ab iis quæ famæ proximorum et præsertim ecclesiasticorum ac principum detrahunt, a facetiis aut diceriis in præjudicium existimationis aliorum jactatis, a quibuscumque conviciis contra eas propositiones quæ adhuc inter catholicos controvertuntur, donec a Sancta Sede recognite sint; ac proinde iis non assimilentur de quibus ait S. Aug., Conf. l. 12, cap. 25, n. 34: *Amant suam sententiam, non quia vera est, sed quia sua est*, et aliorum opiniones non modo improbant, sed illiberaliter notant et traducunt.

De prohibitione librorum in Gallia.

1° Bulla *In Cœna Domini* et regulæ generales Indicis ejusque decreta vim legis non habent in foro externo, non solum in Gallia, sed etiam in multis aliis regionibus. 2° Quoad forum internum, duplex est sententia: alii tenent hujusmodi librorum prohibitiones non obligare in Gallia, nisi hæresis in hisce libris doceatur vel defendatur ex professo; alii autem communius et in praxi tutius docent quorumvis librorum prohibitiones universos obligare fideles. Nulli enim catholico dubium esse potest leges ecclesiasticas promulgandi modum a voluntate legislatoris pendere, ipsiusque esse suo consensu ratas habere consuetudines locales legibus suis oppositas. Videantur quæ exposuimus, t. iv, p. 578.

Nec ignorari debet propositio 45 ab Alexandro VII damnata, die 18 martii 1665: *Libri prohibiti donec expurgentur, possunt retineri usque dum adhibita diligentia corrigantur*. *Curs. compl. t. vi, col. 699.*

Boni catholici et quicumque salutis suæ consulere volunt, a lectione hujusmodi librorum caute abstinere debent, tum propter reverentiam Ecclesiæ et summo Pontifici debitam, tum propter periculum perversionis.

2° Nemo ignorare debet vigere in Gallia, fatentibus omnibus, Const. *Ad sanctam Alexandri VII, 1657*, quæ sub pœna excommunicationis prohibentur *Augustinus Jansenii*, atque omnes libri præsentis et futuri quinque

damnatas propositiones defendentes, inter quas sunt *les Provinciales de Pascal* et nonnullæ editiones *de ses Pensées*, etc.; Const. *Unigenitus* Clementis XI sub eadem pœna, prohibentis legere, transcribere, retinere librum *Quesnel* et qualibet scripta illum defendentia; Breve Innocentii XII condemnantis librum cui titulus: *Explication des Maximes des Saints*, sub pœna excommunicationis ipso facto incurrendæ: prohibetur hujus libri lectio et retentio; de aliis autem libris ad illum defendendum scriptis nihil dicitur.

Encyclica autem sua VII calendas julias 1834, Gregorius XVI librum dictum *Paroles d'un Croyant* reprobavit ac damnavit, sed nullas expressit censuras.

3° Procul dubio jus habent episcopi libros perniciosos in sua diœcesi prohibendi et censuras contra temerarios lectores decernendi: hoc quippe essentialiter pertinet ad munus quod habent jure divino populum sibi commissum sana doctrina pascendi. Hinc illimitata scribendi ac scripta publicandi libertas admitti non potest eo sensu quod Ecclesiæ pastores jus non habeant censuram exercendi, ut fortiter affirmat Greg. XVI, in sua Epistola encyclica diei 15 augusti 1832. Sæpe privati homines infauste libros suo examini subjecerunt; sed Ecclesia, quæ est columna et firmamentum veritatis, eos merito judicat, approbat, vel prohibet.

4° In Statutis diœcesanis nostris sic habetur: « Qui sine » nostra speciali licentia legunt libros in quibus hæresis » vel impietas ex professo, id est scopo auctoris, docetur » vel defenditur, excommunicationem majorem ipso » facto incurrunt. »

5° Libri prohibiti legi non possunt sine competenti licentia. Licentia autem eos legendi importat licentiam eosdem retinendi.

De disputatione cum hæreticis.

1° Alexander IV, in Sexto, l. 5, tit. 2, cap. 2, ait: « Inhibemus ne cuiquam laicæ personæ liceat publice vel » privatim de fide catholica disputare. Qui vero contra

» fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. » Quilibet ergo laici, sive docti, sive indocti, sub pœna excommunicationis ferendæ sententiæ, a disputatione cum hæreticis vel cum infidelibus prohibentur; nulla enim admittitur distinctio. Excipiunt tamen theologi casum necessitatis in qua laicus doctus, deficiente clerico capaci, fidem a dicerariis hæretici vel increduli vindicare potest, imo et debet, ut ait P. *Antoine*, ob proximi salutem et fidei honorem. Idem P. *Antoine*, t. II, et *Ferraris*, v^o *Fides*, 40, dicunt hanc prohibitionem per contrariam consuetudinem abrogatam esse in regionibus in quibus catholici cum hæreticis commiscuntur. In præsentī opinionum statu, sæpe necessarium aut saltem utile est ut, inter nos, ipsi laici errores et impietates incredulorum dictis refellant, et qui hoc perite præstant, a nemine reprehenduntur tanquam juri canonico adversi.

2° Disputare cum hæreticis non est prohibitum clericis jure ecclesiastico, nec etiam jure naturali, si sufficienter sint docti, et debitas prudenter observent circumstantias audientium, loci et temporis, ut honor veritatis periculo non temere exponatur, quod sedulo cavendum est; et ideo ipsi sacerdotes, « nisi sint valde periti, ex » consilio debent se abstinere, excusando se bonis verbis et prætextibus: » sunt verba decreti S. Cong. de Propaganda Fide, diei 26 febr. 1630.

3° Eadem sacra Congr., die 8 martii 1628, jam jusserat « publicas disputationes non fieri cum hæreticis, quia » plerumque, vel ob loquacitatem vel audaciam aut circumstantias populi acclamantis, veritas, falsitate prævalente, opprimitur; et si aliquando hujusmodi disputationes recusari non possint, primum de illis certior fiat sacra Congr., quæ, juxta temporis et personarum qualitatem, quid agendum sit præscribet. »

4° Strictè prohibitum fuit missionariis ne, absque Romani pontificis licentia, conventum indicent ecclesiasticum, in quo cum hæreticis de religione disputent. Si autem sanctissimus Pontifex hanc concedendam esse licentiam arbitretur, quasdam apponet condiciones, a

quibus recedendum non erit, v. g., 1° ut hæretici non tanquam judices et cum jure suffragii conveniant; 2° ut fidei dogmata non definiantur, sed ut revelata et definita ostendantur; 3° ne disputatio locum habeat coram plebe, sed coram doctis; 4° ut laici etiam principes non sedeant velut judices; 5° ut prælati a principe sæculari ad conventum non cogantur, sed tantum inviteantur.

Punctum tertium. — De apostasia.

Apostasia a verbis græcis ἀπό, *post*, et ἵσθημι, *sto*, defectionem aut recessum significat.

Triplex distinguitur, videlicet apostasia a fide, apostasia a statu religioso, et apostasia ab Ordine sacro.

Apostasia a fide est totalis a fide christiana per baptismum suscepta recessus: in eo tantum differt ab hæresi, quod hæreticus non rejiciat Christum, sed unam vel plures veritates a Christo revelatas, dum apostata, Christum penitus deserens, fit judæus, mahumetanus, paganus, vel religionem christianam ex animo rejicit per aliquod perfidiæ hujus signum externum. Apostasia igitur pejor est hæresi et iisdem omnino subjicitur pœnis. Qui vero religionis christianæ officia negligit, non intendens eam per signum aliquod externum abjurare, aut ritui infidelium adhærere, malus est Christianus, sed non apostata, nec pœnis in hæreticos latis obstringitur.

Apostasia a statu religioso in eo constitit ut quis in ordine regulari professus, a religione culpabiliter abscedat cum animo ad institutum regulare non redeundi, sive habitum exuerit, sive illum retineat. Qui cum licentiâ superioris discederet, vel haberet animum redeundi, vel ad aliud institutum regulare etiam laxioris observantiæ transiendi, proprie non esset apostata, sed ad summum fugitivus, cum vitæ regularis substantiam servare intenderet.

Pœnæ quibus subjacent apostatæ a statu religioso sunt: 1° excommunicatio major latæ sententiæ, si habitum deseruerint; secus, si habitum retinuerint, ut ostendit *Ferraris*, v^o *Apostasia*, n. 49; 2° suspensio ab Ordinibus durante

apostasia susceptis; 3° privatio privilegiorum religioni annexorum, vocis activæ et passivæ, etc.

Apostasia ab Ordine sacro locum habet cum quis clericatui omnino renuntiat, ut vitam laicalem ducat, et, eo animo, id omne quo vir dignoscitur ecclesiasticus abjicit, vel se tradit professioni a statu clericali omnino alienæ, v. g., militiæ, aut matrimonium contrahit. Supponitur quod sacris Ordinibus sit initiatus, cum simplex clericus et acolythus statum clericalem et ejus insignia licite deserere possint.

Pœnæ autem contra hujusmodi apostatas sunt: 1° excommunicatio latæ sententiæ, si clericus matrimonium contraxerit, et ferendæ sententiæ, si a conjugio ineundo abstinuerit; 2° infamia; 3° irregularitas, si matrimonium fuerit contractum; 4° amissio privilegii clericalis. Vide *Ferraris*, n. 63 et seq.

In nostra diœcesi, quicumque fiunt apostatæ a fide, ab Ordine vel a statu religioso, excommunicationem episcopo reservatam ipso facto incurrunt, ex Statutis diœcesanis, p. 114.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE SPE.

Spes est virtus qua cum certa fiducia futuram beatitudinem et media illius assequendæ expectamus per Dei auxilium.

1° Objectum primum seu materia primaria spei est ipse Deus in cœlo possidendus, ut ait *S. Th.* 3 part., q. 4: « Spes, in quantum est virtus theologica, habet pro objecto ipsum Deum, cujus fruitionem homo principaliter expectat per virtutem spei. » Objectum vero secundarium seu materia secundaria sunt quævis bona et auxilia ad possessionem Dei conducentia: qui enim vult efficaciter finem, vult eo ipso media ad illum obtinendum necessaria.

2° Motivum spei seu objectum ejus formale est Deus quatenus nobis bonus et auxiliator: nam motivum ali-

cujus virtutis est ratio propter quam actus illius proprii eliciuntur: porro ratio propter quam speramus in Deum, id est, Deum possidendum desideramus et simul expectamus, coalescit tum ex bonitate Dei relativa, tum ex virtute ejus auxiliatrice. Unde spes est virtus a fide et charitate distincta; actus enim fidei est credere, actus spei cum fiducia desiderare, et actus charitatis diligere. Objectum formale fidei est Deus ut verax, objectum formale spei est Deus ut nobis bonus et auxiliator, et objectum formale charitatis est Deus ut in se bonus et perfectus. Igitur ad spem refertur amor concupiscentiæ, et charitas est amor amicitæ.

3° Spes non remanet in damnatis, quia *mortuo homine impio, nulla erit ultra spes*, Prov. xi, 7; nec in beatis in cœlo regnantibus, quia Deo jam plene fruente, illum sperare nequeunt; verum superest in animabus in purgatorio degentibus, quæ Deo nondum fruuntur, sed illum fiducialiter expectant, et bene subsistere potest in Christianis peccato mortali commaculatis, qui procul dubio sperare possunt et debent se penitentes veniam obtenturos et possessionis Dei in cœlo futuros esse participes.

4° Spes omnino certa est ex parte Dei, quia impossibile est Deum mentiri promittendo, aut adimpletis conditionibus promissa non esse servaturum; sed non ita certa est ex parte nostri, quia *nescit homo utrum amore an odio dignus sit; sed omnia in futurum servantur incerta*, Eccle. ix, 1 et 2, et unusquisque timere debet ne cadat, ne a perseverantia desistat, et satagere ut per opera sua bona certam suam vocationem et electionem faciat, juxta B. Petri præceptum, II Petr. i, 10.

5° Hæc autem virtus necessaria est necessitate mediæ peccatoribus adultis, ut justificationem obtineant. Suam enim reconciliationem cum Deo obtinere non possunt nisi eam velint, desiderent, ac proinde sperent *Deum sibi propter Christum propitium fore*, Concil. Trident., sess. 6, cap. 4. Actus spei necessarius est necessitate præcepti omnibus adultis, sive peccatoribus, sive justis; nihil enim frequentius commendatur in Scriptura, nihil fidei et ra-

tioni est congruentius. Præceptum autem illud obligat per se; 1° in initio usus rationis; 2° in periculo mortis; 3° dum urget contra spem tentatio quæ non nisi per actum spei videtur superanda; 4° sæpius in decursu vitæ. Quamvis in assignando tempore quo urgeat non sibi consentiant theologi, certum est eos qui christiane vivunt præceptum illud sufficienter implere, præsertim dum Symbolum Apostolorum et Orationem Dominicam attente recitant.

Præceptum istud sæpe etiam obligat per accidens, fere sicut dictum est ubi de præcepto fidei, de quo etiam solliciti esse non debent solide christiani.

6° Circa virtutem spei errarunt Quietistæ, a voce *quies* sic dicti, quia quamdam animæ quietem continuam in contemplatione, vel in puro amore reperiri docuerunt et summopere prædicaverunt, licet non omnes eodem modo nec eodem gradu.

Primus igitur ejus erroris gradus, magis a veritate alienus et suis consecrariis noxias, tenet perfectionem hominis sitam esse in actu continuo contemplationis et amoris, qui eum eximit ab obligatione cujusvis actus virtutum distinctarum, eamque ad absolutam requiem redigit. Anima in ista requie constituta, in seipsam non reflectit, omnes proprias operationes abjicit, totam se Deo dimittebat sicut corpus sine spiritu; non cogitat de præmio, nec de punitione, nec de morte, nec de æternitate; nullo modo desiderat virtutes, nec sanctificationem, nec ipsam salutem; non curat de confessione, nec de aliis quibusvis operibus externis, quæ ipsi inutilia aut noxia evadunt; tentationibus positive resistere non debet, quia homo non tenetur de suis imaginationibus, nec etiam de actionibus, quamdiu actus contemplationis et amoris semel productus, non fuit positive revocatus. Auctor incredibilis hujus doctrinæ fuit *Michael Molinos*, presbyter Hispanus, anno 1627 natus, qui Romam se contulit, et ibi ut insignis conscientiarum director habitus est. Anno 1675 in lucem edidit librum sub titulo in linguam nostram converso: *La Guide spirituelle*, in quo reperiu-

tur extraordinaria vitæ mysticæ principia superius relata. Per decretum 28 august. 1697, Romana inquisitio 68 propositiones ex dicto libro depromptas damnavit, et 19 nov. ejusdem anni, Innocentius XI, decretum Inquisitionis confirmans, easdem 68 propositiones damnavit *in globo*, per bullam *Celestis Pastor*.

Secundus *Quietismi* gradus ille est qui processit a *Joanna Bouvier de la Motte*, vidua D. *Guyon*, quæ opera ascetica de vita interiori publica faciebat et vias spirituales inauditas docebat. Abominanda doctrinæ *Molinos* consecraria a nobis indicata repellebat, sed fundamentale ejus principium mitioribus verbis admittens, dicebat actum continuum contemplationis et amoris omnes virtutum actus in se continere, et semel productum, per se subsistere, nisi expresse revocetur. Hinc concludere videbatur animam in hoc perfectionis statu constitutam, ad actus virtutum explicitos non teneri; imo teneri se indifferentem præstare quoad omnia etiam externa.

In tertio ordine *Quietistarum* occurrit illustrissimus *Fénélon*, Archiep. Camerac., qui actum continuum contemplationis et amoris expresse damnans, volebat tamen perfectionem hominis sitam esse in *statu habituali* puri amoris, in quo neque remunerationis desiderium, neque punitionis metus ullam habent partem. Principium hoc cum variis ejus consecrariis docuit in libro cui titulus: *Explication des maximes des Saints*, qui ab Innocentio XII, per Litteras Apostolicas in forma Brevis 12 martii 1699, damnatus est cum 23 propositionibus ex illo excerptis. (*Œuvres de Fénélon*, t. IV, p. cxiii et suiv.)

7° Omnino tenendum est in hac præsentī vita non dari statum amoris ita perfecti, ut mens nec metu penarum, nec desiderio remunerationis *unquam* moveatur, et multo minus in quo periculosum sit vel imperfectum elicere actus spei et virtutum quæ ad utilitatem nostram sint relativæ. Hoc facile probari posset ex Scriptura, ex SS. Patribus et ex ratione. 1° *Ex Scriptura*: *Quærite primum regnum Dei et justitiam ejus*, Matth. vi, 33; *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas in æternum, propter*

retributionem, Ps. cxviii, 112; *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus*, Heb. xiii, 14, etc. 2° *Ex SS. Patribus*. S. Ambrosius, libro 5 in Lucam, capite 1: «*Studia virtutum sine remuneratione tepescunt.*» S. Aug. Serm. 345: «*O tu homo, si titubas in re, esto firmus in spe: si autem te opus turbat, erigat ipsa merces.*» 3° *Ex ratione*. Si enim amor perfectionis exigat ut circa salutem nostram simus indifferentes, et a fortiori, circa salutem aliorum: ergo insipienter egerunt tot sancti qui tanta fecerunt ut, per pœnitentiam, mortificationem et omnes virtutes christianas, mererentur cœlum quod in proposito semper habebant: ergo similiter insulse egerunt tot viri apostolici qui omnia sustulerunt ut fratrum suorum salutem procurarent, quod certe admitti non potest. Nemo non videt quod hujusmodi consecraria nec non et alia similia totam religionem subvertant et ideo minime admitti queunt.

8° Contra spem theologicam peccari potest, 1° per *omissionem*, ubi videlicet, urgente præcepto spei affirmativo, ut supra explicatum est, actus spei non elicitur; 2° per *commissionem*, quod præsertim duplici modo fieri potest, nempe per excessum et per defectum, seu per præsumptionem et per desperationem.

Præsumptio est temeraria expectatio beatitudinis æternæ aut mediorum ad illam assequendam. Alia autem cum hæresi conjuncta est, v. g., si quis per solas naturæ vires salutem speret, sicut Pelagiani; vel per solam fidem sine operibus, ut Lutherani: alia ab infidelitate est immunis, ut si quis speret se fore salvandum per sanctorum intercessionem, aut per quoddam genus orationis, licet cupiditatibus suis indulgeat; vel si, auxilio misericordiæ divinæ innixus, pœnitentiam in fine vitæ sibi promittat, interea volens iniqua agere, aut conversionem magis ac magis differre, contra oraculum Spiritus sancti dicentis, Eccli. v, 8: *Non tardes converti ad Dominum, et ne differas de die in diem; subito enim veniet ira illius.* Præsumptio infidelitati conjuncta virtutem spei destruit: ab infidelitate immunis, juxta plerosque hanc virtutem

non destruit, quia tunc in eo stat inordinatio quod recti motivi malus fiat usus.

Desperatio est diffidentia beatitudinem vel mediam ad eam conducentiam assequendi: hæc etiam cum infidelitate conjungi potest, ut si quis judicet dari peccata irremissibilia, dicens cum Cain: *Major est mea iniquitas, quam ut veniam merear*, Gen. iv, 13; vel ab infidelitate est immunis, ut communius evenit, v. g., si quis putet se adeo peccatis involvi vel tentationibus impugnari, ut non nisi difficillime evadere possit, atque ideo animo deficiens, opera christiana abjiciat, se interficiat, ut Judas, etc. In priori casu virtus spei destruitur: in posteriori probabilius etiam destruitur, modo præbeatur consensus sufficiens ad peccandum mortaliter. An autem dari possit levitas materiæ, non constat.

Non tamen ut rei desperationis æstimandi sunt timidioris conscientia homines qui turbulentis animi motibus exagitati, diffidentia a Deo se accusant; attendendum est enim utrum, sine alia causa legitima, consueta pietatis officia neglexerint, nec ne: si prius, judicandi sunt plus minusve consensisse tentationi, proindeque plus minusve rei juxta negligentia gradum; si posterius, rationabiliter judicatur eos non consensisse, aut ad summum imperfectum fuisse eorum consensum.

9° Qui ita paratus est ut præferret in præsentī vita semper degere, si posset, et cœlum Deo relinquere, mortaliter peccat, quia revera spem non habet.

ARTICULUS TERTIUS.

DE CHARITATE.

Vox *charitas* multiplici sensu accipi potest, nempe pro dilectione etiam mala, qualis est amor meretricis; pro dilectione bona in ordine naturali, ut amor propriæ uxoris; pro amore Dei erga homines; pro amore nostro erga Deum: qui amor potest esse naturalis, vel supernaturalis, habitualis vel actualis; concupiscentiæ, si

Deum ut nobis bonum diligamus; vel benevolentiae, si illum ut in se bonum et perfectum amemus. De charitate hoc ultimo sensu accepta nobis agendum est.

Charitas autem proprie dicta est virtus theologia divinitus infusa, qua Deum propter se, nos vero et proximum propter Deum, super omnia diligimus. Dicitur 1° *virtus theologica*, quia habet Deum pro objecto immediato; 2° *divinitus infusa*, quia vires naturae superat, et effectus est Spiritus sancti, juxta hæc Apostoli verba, Rom. v, 5: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum*; 3° *qua Deum propter se*, et in eo differt a virtute spei qua Deus propter nos amatur et desideratur; 4° *nos vero et proximum*, etc.; qui enim sincere amat Deum propter se, amat ea quæ ad ipsum pertinent: porro nos et proximus ad Deum pertinemus: Deum igitur perfecte diligere non possumus, quin eo ipso et nos et proximum propter ipsum diligamus; 5° *super omnia*, quod duplici modo fieri potest, scilicet *appretiative*, si Deus super omnia bona æstimetur; et *intensive*, si actus amoris erga Deum vehementior sit quolibet alio affectu. Amor appetitivus Dei propter se veram constituit charitatem.

Duplex igitur est objectum charitatis: Deus, qui est objectum primum; et proximus, qui est objectum secundarium. Itaque dicemus 1° de charitate erga Deum, 2° de charitate erga proximum, et 3° de vitiis charitati oppositis. Quidquid ad nos respicit ex dicendis sufficienter intelligetur.

§ I. — De charitate erga Deum.

Dicemus 1° de ipsius natura, et 2° de ejus præcepto.

Punctum primum. — De natura charitatis erga Deum.

Patet, ex notatis, veram charitatem esse amorem Dei perfectum, in eo situm ut Deum diligamus quia est amabilis, propter ipsius perfectiones, prout lumine supernaturali innotescunt. Non tamen necesse est ut bea-

titudinem nostram excludamus, vel ab illa abstrahamus. Deus enim optime spectari potest ut in se bonus, et simul ut solus nos beatificare valens: tunc adest simul motivum specificum charitatis, videlicet bonitas Dei in se spectata, et motivum spei, seu amoris concupiscentiæ, id est, beatitudo nostra in Deo possessio.

Compatibilitas utriusque motivi in eodem amore a nemine negatur: at Quietistæ contendebant amorem charitatis non fieri perfectum nisi per totalem amoris spei exclusionem; quod fuit condemnatum, ut supra diximus. Bossuet, in sua disceptatione cum Fénelon, dixerat amorem ex puro motivo charitatis, sine respectu ad possessionem Dei, impossibilem esse, quia homo propriam felicitatem in cunctis actibus suis necessario quærit; sed in hoc ab omnibus desertus est, seipsum reformavit, et doctrina *puri amoris*, quam tuebatur Fénelon, generaliter fuit admissa, sive in Gallia, sive Romæ, etiam ab iis qui librum ejus damnaverunt. Vide *Œuvres de Fénelon* variis in locis, et præsertim *Analyse de la controverse du Quietisme*, t. iv, 3 part., p. clxxiv.

Ille amor vera et proprie dicta est amicitia inter Deum et hominem; nam ad constituendam veram amicitiam tres requiruntur conditiones, nempe 1° benevolentia amantis, qui amat non propter semetipsum, sed propter qualitates amati: unde ridicule diceretur quod quis veram habeat amicitiam ad vinum vel ad equum quem ob proprium commodum vel oblectamentum habet; 2° ut sit mutuus; proprium est enim veræ amicitiae ut corda uniantur ac mutuos experiantur affectus, et illa reciprocitas est vinculum unionis; 3° inde sequitur quamdam communicationem inter eos existere debere; aliter enim vera amicitia concipi non potest. Porro tres illæ conditiones in vera charitate reperiuntur: 1° amor benevolentiae, siquidem, ut diximus, Deus non diligitur ut nobis bonus, sed quia bonus et perfectus est in se; 2° amor mutuus: *Qui diligit me*, inquit Christus, Joan. xiv, 21, *diligetur a Patre meo, et ego diligam eum*; 3° quædam communicatio; homo enim Deum diligendo,

se totaliter dat ei, et Deus, per suam gratiam ac beatitudinis aeternae promissionem, sanctam et sublimem cum homine instituit societatem, juxta hæc Apostoli verba, I Cor. I, 9 : *Fidelis Deus per quem vocati estis in societatem Filii ejus, Jesu Christi Domini nostri*. Ergo charitas perfecta vera est amicitia inter Deum et hominem. Unde Jacob. II, 23 : *Abraham amicus Dei appellatus est*; Psalmista, Ps. CXXXVIII, 17 : *Nimis honorificati sunt amici tui, Deus*; et Christus ad discipulos, Joann. XV, 14 : *Vos amici mei estis..... jam non dicam vos servos..... vos autem dixi amicos*.

Hinc facile intelligitur charitatem esse omnium virtutum excellentissimam, 1° quia Deum attingit modo perfectissimam, et merito B. Paulus dicit, I Cor. XII, 12 : *Nunc manent fides, spes, charitas, tria hæc : major autem horum est charitas*; et Colossens. III, 14 : *Super omnia autem hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis*; 2° quia fides et spes compatiuntur peccatum, non vero charitas; impossibile est enim veram existere amicitiam inter Deum et hominem qui illum offendit, nisi peccati veniam obtinuerit; aliunde probavimus in Tractatu de *Pœnitentia* contritionem charitate perfectam semper justificare; 3° quia charitas est forma aliarum virtutum, non quidem essentialis seu intrinseca, quasi sine ea non essent, quod fuit error Jansenii; sed extrinseca, eo sensu quod absque charitate cæteræ virtutes sint mortuæ et ad salutem nos conducere non possint; 4° quia a justificatione est inseparabilis, non autem aliæ virtutes.

Optimæ hujus virtutis habitus augeri potest sine termino, ut concil. gen. Viennense, Clement. I, 4, tit. 3, definivit adversus Beguardos et Beguinas, qui contendebant hominem in præsentī vita talem perfectionis gradum acquirere posse, ut impeccabilis esset et in gratia proficere non posset; hocque probari potest 1° ex Scriptura sacra, Philip. I, 9 : *Et hoc oro, ut charitas vestra magis ac magis abundet in scientia et in omni sensu*; 2° ex Concil. Trid., sess. 6, c. 10; illud autem caput totum est

de acceptæ justificationis incremento; 3° ex usu Ecclesiæ, quæ dominica 12 post Pent. orando dicit : *Da nobis, Domine, fidei, spei et charitatis augmentum*.

Hoc incrementum non fit extensive, quia minima charitas totum objectum sine ulla exceptione amplecti debet, sed intensive seu per majorem voluntatis adhæSIONEM; illud etiam semper comitatur major divinarum perfectionum intelligentia, quæ, operante gratia, multum ad ipsius charitatis augmentum confert.

Quodlibet peccatum mortale charitatis essentiam destruit, cum peccatum mortale et charitas in eodem subjecto simul existere non possint: peccatum vero veniale eam non destruit, sed minuit, non quidem intrinsece, verum extrinsece et indirecte, quomodo, ut aiunt, ligatura brachium ab opere retardat, licet totam vim intrinsecam ipsi relinquat. Unde hoc peccatum animam reddens minus expeditam ad vincendas tentationes et ampliores gratias actuales ab ea elongans, paulatim ad destructionem charitatis habitualis ducit, peccatum mortale præparando.

Punctum secundum. — De præcepto charitatis erga Deum.

1° Dari hujusmodi præceptum ab omnibus aliis præceptis distinctum ambigi non potest; id enim probatur 1. *Scriptura sacra*, Matth. XXII, 38 : *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, et in tota anima tua, et in tota mente tua. Hoc est maximum et primum mandatum*. 2° *Ex S. Aug.* qui, Conf. I, 1, cap. 5, ait : « Quid tibi » sum ipse, ut amari te jubeas a me, et nisi faciam iras- » caris mihi, et mineris ingentes miserias? Parvane ipsa » est miseria, si non amem te? » Eodem sensu loquuntur alii Patres. 3° *Ex sequentibus prop. ab Alexandro VIII damnatis anno 1665* « Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actus fidei, spei et charitatis, ex vi » præceptorum divinatorum ad eas virtutes pertinentium. » An peccet mortaliter qui actum dilectionis Dei semel » tantum in vita eliceret? Condemnare non audemus. »

4° *Ex ratione.* Cum enim Deus summum sit bonum, a quo omnia procedunt et ultimus finis noster, sola ratio dictat eum vere et propter se amandum esse, nec sufficere ut ipsius mandata sine interna dilectione impleantur. Ergo.

2° Conditiones illius amoris sunt: ut sit internus, summus, efficax et purus. 1° *Internus*, ut patet; est enim actus voluntatis, *ex toto corde.* 2° *Summus appetitive*, videlicet ut Deum præ cæteris rebus æstimemus, ut parati simus omnia potius pati quam illum saltem graviter offendere; alioquin eum non diligeremus *ex toto corde, in tota anima, in tota mente, ex tota fortitudine*, ut habetur in Deut. iv, 3, et talis est sensus verborum Christi apud Matt. x, 37: *Qui amat patrem aut matrem plus quam me, non est me dignus.* Communius tamen docetur necessarium non esse ut ille amor sit *intensive* summus, id est, ut Deum vehementiori affectu diligamus quam patrem, matrem aliamve quamlibet creaturam, licet hoc valde sit optandum, et periculum sit ne majorem appetitionem transferamus ad creaturam quam ardentiori dilectione prosequeremur. 3° *Efficax*; quia perfectus amor non tantum importat simplicem complacentiam in divinis perfectionibus, sed firmum animi propositum ea faciendi quæ Deus præcipit, et vitandi quæ prohibet, saltem sub gravi. Unde Christus, Joan. xiv, 15: *Si diligitis me, mandata mea servate*; et ipse B. Joannes, I Epist. v, 3: *Hoc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus.* 4° *Purus*, id est ex motivo charitati proprio, seu ex ipsa Dei bonitate in se spectata: sic generaliter theologi, qui dicunt amorem concupiscentiæ, quo Deus ut nobis bonus amatur, charitatem nunquam constituere posse, imo et Deum ita propter beatitudinem diligere, ut, si hoc deesset, Deus super omnia non diligeretur, mortale esse peccatum habituale. Notandum est autem considerationem bonitatis Dei erga nos sæpe nos deducere posse ad considerationem hujus bonitatis in se spectatæ, et sic ad charitatem perfectam nos præparare.

3° *Certum est* 1° charitatem habitualement necessariam

esse ad salutem necessitate medii, cum nemo salvari possit absque gratia sanctificante, quæ ab ipsa charitate habituali separari non potest. Thomistæ contendunt gratiam sanctificantem a charitate realiter esse distinctam; *Tournely* et alii plures volunt eas virtualiter tantum distinguï: omnes autem conveniunt eas separari non posse. Nullum etiam est instans in quo Christianus charitatem habitualement habere non teneatur, quia nemo licite manere potest in statu peccati mortalis.

Certum est 2° præcepto charitatis actualis per solam mandatorum observantiam non satisfieri, sed actus positivos hujus virtutis saltem aliquando eliciendos esse, ut theologi generaliter docent, et ex momentis supra allatis evidenter sequitur.

Certum est 3° hoc præceptum obligare frequentius quam singulis quinquenniis, ut patet ex condemnatione sequentis prop. ab Innocentio XI, anno 1679: « Probabile est » in singulis quidem rigore quinquenniis per se obligare præceptum charitatis erga Deum. »

4° Communiter theologi docent puerum tunc moraliter teneri actum elicere charitatis, quando, post adeptum plenum rationis usum, hæc obligatio sufficienter ipsi proposita fuit, vel saltem quando Dei bonitatem et actuum relationem ad Deum sufficienter apprehendit. Item præceptum charitatis obligat in periculo mortis, quia eo instante homo ad finem suum ultimum magis tendere debet. Insuper sæpe obligat in decursu vitæ, sive per se, sive per accidens: charitas enim præcipua est virtus qua tendere possumus ad finem propter quem creati sumus. Verum quoties iterandi sunt actus charitatis ut præceptum impleatur, non sibi consentiunt theologi: quidam arbitrati sunt eos singulis diebus iterandos esse, quia Christus voluit ut Oratio Dominica quotidie recitaretur, et convenienter recitari non potest quin actus charitatis eliciatur, dicendo, v. g., *adveniat regnum tuum*; alii vero communissime hanc sententiam rejiciunt, ut pote fundamento destitutam; probari enim non potest Christum præcepisse ut Oratio Dominica quotidie recitaretur, nec